

המכלול המבוצר בחורבת עלק: הערכה חדשה לאור החפירות המחודשות באתר

אורית פלג-ברקת
האוניברסיטה העברית בירושלים

יותם טפר
רשות העתיקות

הקדמה

עובר הכביש בין קיסריה ועכו-פטולמאיס, הנמשך לאורך רכס הכורכר הנושק לקו החוף.

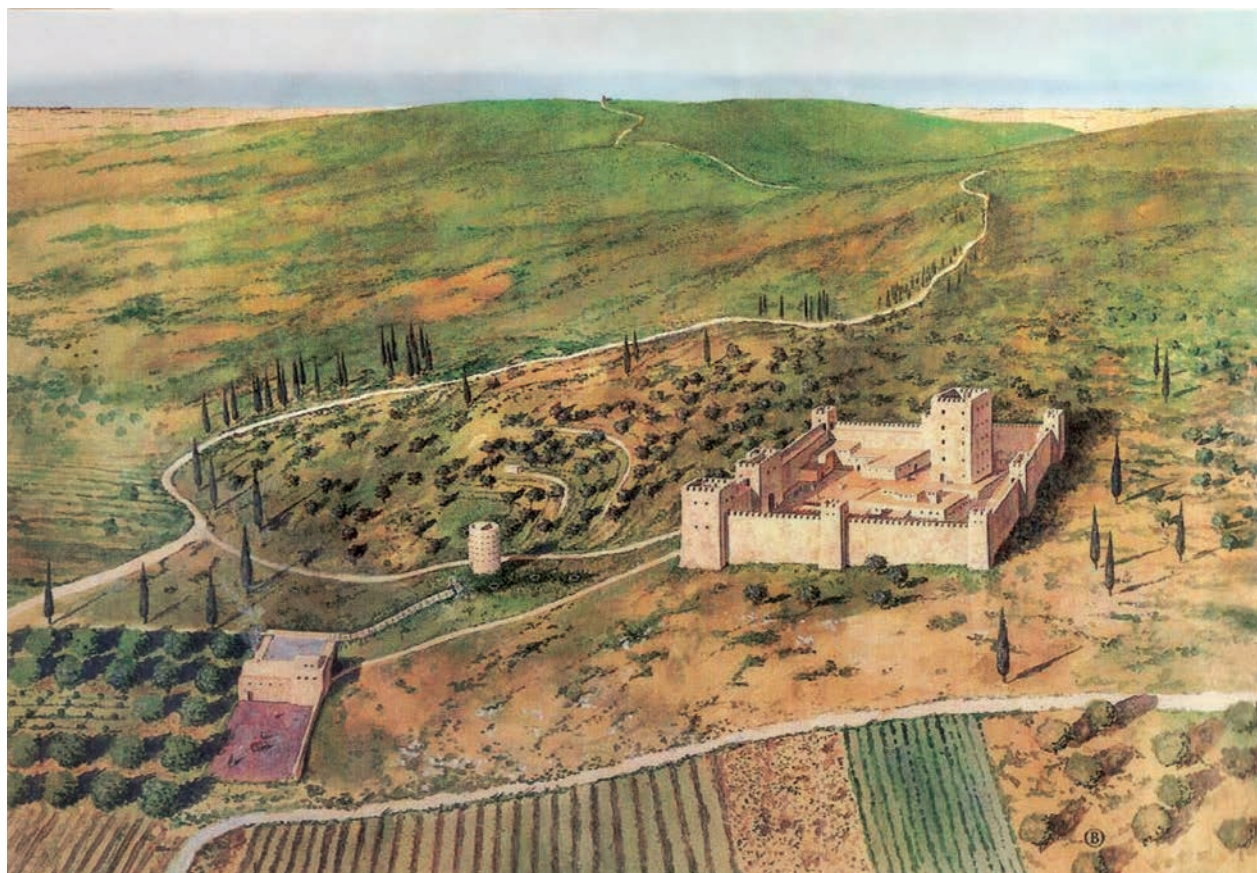
שרידי האתר נחפרו בשנים 1989–2005 בידי יזהר הירשפלד ולאחר פטירתו נמשכו החפירות באתר בשנים 2007–2010 בידי המחברים.

בחפירות הקודמות נחשפו שרידים של מכלול בניה גדול, מוקף חומה עם מגדלים רבועים בארבע פינותיו. מגדל

חורבת עלק שוכנת במורדות המזרחיים של רמת הנדיב, בגבול הכרמל והשרון ובנקודת תצפית אסטרטגית הצופה על בקעה פורייה, היא בקעת הנדיב. שתי דרכים אימפריאליות חשובות שנשללו בתקופה הרומית עוברות בקרבת האתר: מצפון-מזרח לו עובר כביש רומי אימפריאלי שנשלל ממחנה הלגיון שבלגיון דרך נחל התנינים ובקעת הנדיב וממערב לו

תוכנית חורבת עלק בתום חפירותיו של הירשפלד, עונת 2005 (שרטוט: דב פורוצקי)

שחזור האתר בחורבת על-פי הצעתו של הירשפלד (ציור: בלאג' באלוג)

החדשים שההתיישבות באתר המשיכה גם במאה ה' לסה"נ, בניגוד להערכה הקודמת, שהאתר ננטש במהלך המרד הגדול. מלבד ההבנה השונה את תולדות היישוב, הממצאים מעוררים ספקות גם באשר לזיהוי האתר כארמון או אחוזה מבוצרת וכן באשר לזיהוי כאתר יישוב יהודי.

תוצאות החפירות המחודשות

החפירות המחודשות התרכזו בשלושה שטחים לאורכה של החומה, אשר הירשפלד תיארך לתקופה הרומית הקדומה (התקופה ההרודיאנית), ומשני צידיה: בחלק הדרומי-מערבי של האתר (שטח D), בחלק הצפוני-מערבי של האתר (שטח E) ובחלק הדרומי-מזרחי של האתר (שטח F). בחפירות אלו הושלמה חשיפת החומה למלוא היקפה ועל כל מגדליה. החומה בנויה אבני גויל ובנייתה איננה נאה ואחידה. רוחב החומה מגיע ל-1.8 מ' ובמרבית אורכה שרדה עד לגובה של כ-2 מ'. במקומות אחדים החומה צרה יותר ובנייתה מרושלת. בקרבת המגדל הדרומי-מערבי הונחו אבני הבנייה בקירות באלכסון, בלי להקפיד על שורות נדבכים מסודרים, והיא מושתתת על גבי מילוי עפר. לעומת זאת, קירות המגדל, ובעיקר פינתיו, נבנו מאבנים גדולות יותר, לעיתים מסותתות.

גדול נוסף נמצא בחלק הצפוני-מערבי של המכלול וסביבו אנפי מגורים ומתקנים. בסמיכות לו מדרום נבע מעין עין צור ולצידו בית מרחץ, בית בד ושוכך יונים. בין הממצא הקטן שנחשף באתר יש כלים מפוארים, בהם כלים מיובאים, אשר בעטיים זיהה הירשפלד את האתר כארמון או אחוזה מבוצרת מימי הורדוס בעורף החקלאי של קיסריה, אחוזה ששימשה לפי הצעתו את אחד מקרוביו או ידידיו של המלך.

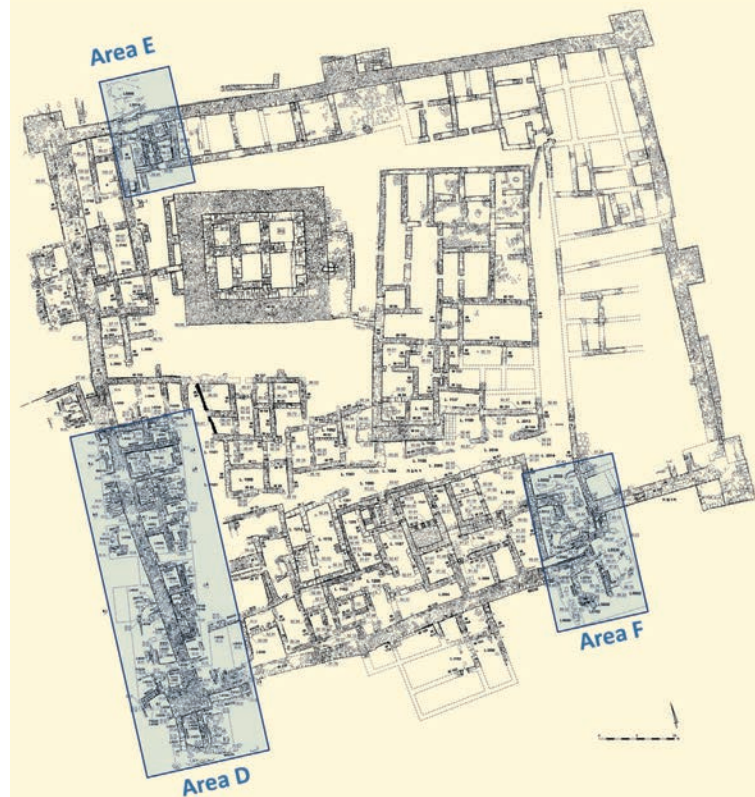
ממצאי החפירות המחודשות באתר לאורך קו החומה ההיקפית, לצד ניתוח הממצאים מעונת החפירה האחרונות של הירשפלד שטרם פורסמו, מאירים באור חדש את אופיו של האתר, את תולדות ההתיישבות בו, את זמנו של הביצור ואת ההקשר ההיסטורי הרחב שלו. כל אלו מעלים את ההערכה שזמן הקמת הביצור הוא שלהי התקופה הפרסית, או, לכל המאוחר, ראשית התקופה ההלניסטית, ולא ימי הורדוס כפי שהוצע בעבר. כן הסתבר ששרידי המבנים מהתקופה הרומית הקדומה הם רק שלב אחד ומאוחר בתולדותיו של האתר, מכיוון שנחשפו במקום שרידים של יישוב קדום יותר מן התקופות הפרסית וההלניסטית, וגם ממצאים מתקופת הברזל. נוסף לזאת מעידים הממצאים

משני עברי החומה נחשפו שרידים המתוארכים למן תקופת הברזל ועד לתקופה העות'מאנית. שרידים אלה מאפשרים לתארך את החומה ולהעריך מחדש את אופיו של האתר בתקופות השונות.

להלן מתוארים הממצאים העיקריים, מן הקדום למאוחר. מהתקופה הניאוליתית והכלקוליתית נאספו באתר מעט פריטי צור. מתקופת הברזל נמצאו כלי חרס רבים, אך בלא שרידי בנייה של ממש.

השרידים מן התקופות הפרסית וההלניסטית (המאות הדר'-הא' לפני סה"נ)

במרבית שטחי החפירה נתגלו כמויות גדולות של כלי חרס מהתקופה הפרסית מתחת לרצפות מהתקופה ההלניסטית, בייחוד ממערב ומצפון לחומה. מצפון ומחוץ לחלק המערבי של החומה הצפונית (שטח E) נחשף מפלס חיים מן התקופה הפרסית, שהושתת על הסלע המיושר, ועליו נתגלו שני סירי בישול שלמים. שרידי רצפה מאותו פרק הזמן נתגלו באזור זה גם מפנים לחומה, במפלס הנמוך מיסודותיה. מכאן שהחומה מאוחרת לשלב יישוב זה. גם בחלק הדרומי של החומה המערבית (שטח D) נחשף מתחת ליסודות החומה מפלס רצפה הקדום לחומה, עשוי חוואר ואפר, שהממצא החתום מתחתיו הוא מהתקופה הפרסית (ראו להלן).

תוכנית השרידים וסימון שטחי החפירות המחוודות בחורבת עלק (ברקע כחול) (שרטוט: דב פורצקי)

תצלום אוויר של חורבת עלק בתום עונת 2010 (צילום: סקיי ויו)

תצלום אוויר של שטח D בתום עונת 2010 (צילום: סקי ויו)

סיר בישול מהתקופה הפרסית שנמצא מצפון לחומה (צילום: ולדימיר נייחין)

ממצאים רבים ושרידי מבנים מן התקופה ההלניסטית נתגלו כבר בחפירותיו של הירשפלד, אולם בפרסומים הושם הדגש בתיאור השרידים מהשלב ההרודיאני. בחפירות המחודשות נתגלו שרידים רבים מן התקופה ההלניסטית בכל שלושת השטחים שנחפרו. השריד הבולט בשטח F הוא קיר שנחשף לאורך יותר מ-10 מ', מצפון ומפנים לחומה הדרומית, לה. רצפת העפר ותשתיתה מגיעות אל הקיר ומתארכות אותו לתקופה ההלניסטית.

מילויי עפר עשירים בממצא מהתקופה ההלניסטית נחשפו לאורך קו החומה המערבית של המכלול המבוצר בשטח D, בעיקר מצידה החיצוני של החומה. הממצא כולל כלי חרס מקומיים ומיובאים וכן מטבעות רבים, חלקם מכסף, פיבולות ועוד. הממצאים מתוארכים ברובם למאה ה'ג' ומיעוטם למאה ה'ב' לפני סה"נ. ממערב לחומה וכן ממערב ומדרום למגדל הדרומי-מערבי נחשפו קירות ורצפות של מבנים מהתקופה ההלניסטית הניגשים אל החומה ואל המגדל מצידם החיצוני. מכאן נלמד שהמבנים נבנו כאשר החומה כבר ניצבה. מסתבר לפיכך שהביצור לא הוקם בימי הורדוס, כהצעתו של הירשפלד, אלא לכל המאוחר בתקופה ההלניסטית. המבנים המגיעים אל החומה והמגדל מבחוץ משתמשים בקיר החומה ובקירות המגדל כקירות פנימיים, ומעידים בכך שכבר במאה ה'ג' לפני סה"נ החומה והמגדלים לא הקיפו את היישוב כולו, והוא התפשט גם מחוצה להם. בתקופה זו כבר לא שימשה החומה קו ביצור היקפי, המגן על היישוב כולו, שכן מבני המגורים הנסמכים אליה ביטלו את ייעודה ההגנתי. כך למשל מדרום למגדל הדרומי-מערבי נחשף חדר מלבני מהתקופה ההלניסטית ובו טבון, שרצפתו וקירותיו ניגשים אל הקיר הדרומי של המגדל. נחשפו גם שרידים ממבנה נוסף, שרצפתו ניגשת אל צידו החיצוני של הקיר המערבי של המגדל. על גבי הרצפה נתגלו כלי חרס וכלי אבן מהתקופה ההלניסטית, ומפירוק הרצפה ומילוי העפר שמתחתיה נאספו חרסים שאינם מאוחרים לתקופה ההלניסטית וכן שלושה מטבעות מן התקופה ההלניסטית הקדומה (המאות ה'ד' וה'ג' לפני סה"נ). אישוש להערכתנו להקדים את ייסוד החומה לראשית התקופה ההלניסטית נמצא בחשיפת מבנה נוסף, הניגש אל צידה החיצוני של החומה המערבית: ברצפת העפר של חדר הצמוד לחומה

מטבע כסף של תלמי ה'ב' (243–285 לפני סה"נ) שנתגלה בתשתית רצפה מהתקופה ההלניסטית, המגיעה אל המגדל הדרומי-מערבי מצידו החיצוני (צילום: ולדימיר נייחין)

חצר מרוצפת ועליה רחיים ו"בודרה" מהתקופה הרומית הקדומה שנחשפה בשטח D, ממזרח לחומה המערבית של המכלול (צילום: יותם טפר)

שטח D, מערכת רחיים אוליגנטיות מהתקופה הרומית הקדומה (צילום: תומר אפלבוים)

מתקן למיצוי נוזלים ("בודרה"). ממצא מעניין נוסף הוא שעון שמש, שנתגלה במפולת אבני בנייה מעל רצפת מבנה בן התקופה. האופן שבו שובר מעיד כפי הנראה כי שימוש בשימוש משני באחד מקירות המבנה. מכאן אנו מעריכים שזמן השימוש הראשוני בשעון השמש היה בשלב קדום בתולדות האתר, באחד ממבני התקופה ההלניסטית או, לכל המאוחר, בראשית התקופה הרומית.

במכלולי מגורים אלה וסמוך להם התגלו ממצאים המתוארכים למחצית השנייה של המאה הא' או למאה הב' לסה"נ. ממצאים אלה כוללים בין השאר ראש חץ רומי ונר תמים מטופס "נרות הדרום". משלב מאוחר זה נמצאו בחפירה גם מטבעות שחוקים ועליהם טביעות של הלגיון העשירי פרנטזיס, אולי עדות לנוכחות צבא רומי באתר באותה העת. ממצא נוסף מן התקופה הזו הוא שבר לוח

נמצאו מטבע, שברי חרסים וכלים שלמים, כולם מן התקופה ההלניסטית, עדות לביטול קו הביצור ההיקפי של היישוב. בור בדיקה שנחפר לצד החומה המערבית מצידה החיצוני, במקום שהשתמרה לגובה מרבי של יותר מ-2 מ', העמיק אל מתחת מפלס יסודותיה. בשכבה שמתחת ליסודות נחשפו שרידי רצפת חוואר ומתחתיה רובד אפר ואבנים קטנות. הממצא מתחת לרצפה זו, שהייתה חתומה מתחת ליסודות החומה, כלל חרסים מתקופת הברזל I ו-II ומן התקופה הפרסית בלבד. על גבי הרצפה נבנה קיר שכיוונו מזרח-מערב, אשר השתמר לגובה שני נדבכים. קיר החומה המערבית רוכב על הקיר ומאוחר לו ומכאן שהחומה מאוחרת לשכבת היישוב הפרסית באתר. מתוצאות חפירת הבדיקה עולה אפוא שגם היישוב של התקופה הפרסית השתרע על שטח הגדול מן השטח שהוקף בחומה.

לסיכום, נראה כי החומה על מגדליה לא נבנתה בתקופה הרומית הקדומה, כפי שסבר הירשפלד, כי אם קודם לכן, בשלהי התקופה הפרסית או בראשית התקופה ההלניסטית, ככל הנראה במאה הד' לפני סה"נ. יתרה מזאת, תוצאות החפירה מראות כי כבר במהלך התקופה ההלניסטית יצאה החומה מכלל שימוש כקו ביצור היקפי. משמעות הדבר היא שהיישוב שימש מצודה מבוצרת רק במשך זמן קצר, וייתכן אפילו שבניית החומה לא נשלמה מעולם, כפי שמסתבר מיציאתה מכלל שימוש כעבור זמן קצר.

לדעתנו יש לראות בשלב המבוצר של אתר רמת הנדיב חלק ממערך יישובי, חלקו מבוצר, שהיה קיים במאה הד' לפני סה"נ בשולי דרום הכרמל ונחל התנינים בואכה עמק יזרעאל, לאורך קו הגבול ההיסטורי בין פיניקיה ליהודה. לאורך קו זה מוכרים עוד אתרים מבוצרים ובהם המרכז החקלאי בנחל תות והאתר המבוצר בשער העמקים. מיקומו של האתר הולם גם את קו הגבול שתיאר לימים יוסף בן מתתיהו (מלחמת היהודים ג, 35–37).

התקופה הרומית (המאה הא' לפני סה"נ עד המאה הב' לסה"נ)

בחפירות המיוחדות שנערכו משני צידי החומה נחשפו שרידי מבני מגורים מהתקופה הרומית הקדומה, עדות כי גם בתקופה זו היישוב התפשט מחוץ לשטח התחום בחומה. בשטח F נחפר מכלול בניי מן התקופה הרומית הקדומה מחוץ לקו החומה הדרומית ונחשפו בו כמה חדריים שקירותיהם מגיעים אל החומה הדרומית מדרום. מפולת אבנים ובה שברי קנקנים רבים מתקופה זו כיסתה את רצפות הטיח של שני חדריים הצמודים לחומה.

בחלק הצפוני של שטח D נחשפו חלקית מפנים לחומה המערבית שני מכלולי מגורים בני התקופה הרומית. מכלולי מגורים אלו כוללים חדריים מלבניים בעלי רצפות עפר וחצרות מרוצפות בלוחות אבן, חלקם משברי אבני רחיים בשימוש משני. על רצפת החצר נמצאה מערכת של רחיים אוליגנטיות, אגן אבן שלם באתרו ושברי אגנים נוספים, וכן

התקופה העות'מאנית (המאה הי"ט לסה"נ)

בתקופה העות'מאנית המאוחרת הוקם על גבי שרידי היישוב הקדום כפר בשם אום אל-עלק, שהשתרע על כשני דונמים בראש הגבעה. בהמשך הוקם מצפון לו בית האחוזה המכונה "בית-חורי". לאחר מלחמת העולם הראשונה התיישבו חלוצים על אדמות הכפר והאחוזה שרכשו יק"א והברון רוטשילד, אך המקום נעזב בשנת 1923.

בשטח F שבדרום-מזרח האתר נחשפו שני קירות אלכסוניים, אשר הירשפלד זיהה כקירות תמך משני צידיו של כבש עלייה לשער ("שער המים"), שהוביל להערכתו מן המכלול ההרודיאני המבוצר אל אזור המעיין ובית המרחץ שמדרום. אולם בחפירה ביסודות ה"כבש" כביכול הסתבר כי אלו קירות מהתקופה העות'מאנית המאוחרת. תחת הקיר המזרחי שביניהם אף נחשף קבר מהתקופה העות'מאנית. צורתו ואופי הקבורות שבו הם יוצאי דופן: הקבר נבנה אבני גזית בשימוש משני המונחות במעגל, זו לצד זו, ובתוכו הונחו בצורה מכווצת שלושה שלדים – שני בוגרים וילד. לצד אחד השלדים הבוגרים נמצאו תכשיטי ברונזה וחוכית ועצמות ציפור ותרגולת. הקבר כוסה בגל אבנים אשר כלל גם פך חרס שלם, סכין ברזל ועצמות של שני כלבים ועז/כבש. אופיים הייחודי של מבנה הקבר והקבורות שבו מלמד שאין מדובר בקבורה מוסלמית רגילה וכי הוא משקף נסיבות יוצאות-דופן.

בדרום האתר, על גבי השרידים מהתקופה הרומית, נחשפו שרידי מבני הכפר אום אל-עלק ובתוכם נמצאו ממצאים שונים בני התקופה. ביניהם ראוי לציון מטבע

שעון שמש (צילום: תומר אפלכאום)

שיש ועליו שרידי כתובת בשפה הלטינית. הכתובת מאששת נוכחות צבאית רומית במקום. חשיבות הממצא מן המאות הא' והב' לסה"נ היא בעדות כי היישוב באתר לא פסק גם בשנות ה-60 המאוחרות של המאה הא' לסה"נ, ימי המרד הגדול, כפי שסבר הירשפלד, כי אם הוסיף להתקיים במשך המחצית השנייה של המאה הא' לסה"נ וראשית המאה הב' לכל המוקדם.

הירשפלד העריך גם כי האתר היה יישוב יהודי וזיהה אותו כאחוזה בבעלות מקורביו של הורדוס, שניטשה במהלך אירועי המרד הגדול. לאור ממצאי החפירות המיוחדות אפשר להצביע על המשך נוכחות בחורבת עלק גם במחצית השנייה של המאה הא' והמאה הב' לסה"נ וכן לבחון מחדש את זהותם האתנית של תושבי האתר. לא נמצאו במקום עד כה מקוואות, ואף שנתגלו בו שברים מעטים של כלי אבן, מהטיפוסים שהיו בשימוש יהודים, הכמות הגדולה של כלי יבוא וכן חפצים הנשאים דמויות אנוש ובעלי חיים מעלים סימני שאלה בדבר זהותם האתנית של תושבי האתר בשלהי ימי הבית השני. ההנחה המקובלת, שיישובים במרחב הכפרי, בניגוד לערים, כללו תמיד אוכלוסייה הומוגנית, יהודית או נוכרית, אינה עומדת במבחן הממצא הארכאולוגי בכל המקרים. דוגמה בולטת ליישוב כפרי מעורב היא כפר עותנאי שבצפון יזרעאל. העדויות ההיסטוריות והארכאולוגיות מצביעות על אוכלוסייה הטרוגנית הכוללת יהודים, פגאנים, שומרונים ונוצרים שהתגוררה בכפר בו-זמנית. המיקום של חורבת עלק בפריפריה של קיסריה ולצד הדרך הראשית, גבול שבין הכרמל ורמות מנשה – אזורים המיושבים באוכלוסיות שונות – מאפשר להניח קיומה של אוכלוסייה מעורבת גם בחורבת עלק.

טבעות מהתקופה העות'מאנית (צילום: ולדימיר גיחוק)

תמונה יישובית זו שונה מזו שעלתה בחלק מהפרסומים הקודמים, כאילו האתר הוא בעיקרו אתר חד-שכבתי, מן התקופה הרומית הקדומה, אשר חרב באירועי המרד הגדול. בכל החפירות שנערכו עד כה באתר לא נמצאו עדויות לחורבן והרס המלמדים על נטישה בעקבות מצור או קרב, אך נמצאו שרידים ארכאולוגיים המעידים על המשך הנוכחות באתר גם במאה ה' לסה"נ. ממצאי החפירות מעלים ספקות גם לגבי זיהוי האתני של האתר כאתר יהודי, וגם לגבי הגדרתו כמכלול ארמוני. נראה שהאתר בתקופה הרומית הקדומה היה כפר או אחוזה חקלאית, שנבנה על הריסות אתר מבוצר משלהי התקופה הפרסית או מראשית התקופה ההלניסטית.

המכלול המבוצר שנחשף ברמת הנדיב דומה במאפייניו האדריכליים למכלולים שנחשפו באתרים הסמוכים לרמת הנדיב מצפון-מערב. אתרים אלו ממוקמים אף הם לאורך גבולו הגיאוגרפי הדרומי והדרום-מזרחי של הכרמל באזור המפגש שבין יהודה לפיניקיה. באתר VIII שבנחל תות, מצפון לחורבת עלק, נחשף אתר מבוצר מוקף חומה שאחריה נקבעה לימיו של אלכסנדר מוקדון, לשנת 333/2 לפני סה"נ, והוא דומה בתוכניתו ובפרטי בנייתו לזה שבחורבת עלק. מיקומם הגיאוגרפי של שני האתרים והממצא החומרי בהם (וכן המגדל ההלניסטי המבוצר בשער העמקים) מצביעים על זיקה תרבותית לערי החוף הפיניקיות ובפרט לדור. לפיכך ניתן להציע כי שני האתרים שימשו במערך יישובי בעל רכיבי הגנה, אשר כלל בין היתר מצדים רבועים מוקפים חומה ומגדלים בפינותיהם, בגבול ההשפעה הדרומי של פיניקיה באותה העת.

ספרות נבחרת

י' הירשפלד, "מעין הפוריות ברמת הנדיב", קדמוניות 116 (1998), עמ' 109–116.

י' טפר וא' פלג-ברקת, חורבת עלק ברמת הנדיב: סיכום ראשוני של עונת החפירה בשנים 2000–2005, גי רמת הנדיב 2009.

י' טפר וא' פלג-ברקת, "המכלול המבוצר בחורבת עלק שברמת הנדיב: הערכה מחודשת", בתוך: מ' אביעם (עורך), "ממגדל נוצרים עד עיר מבצר" – מבצרים ומצודות בצפון הארץ מהכנענים ועד צה"ל (ארץ הגליל 3), צמח 2014, עמ' 65–74.

א' פלג-ברקת וי' טפר, "חורבת עלק ברמת הנדיב בתקופה ההלניסטית והרומית: מבט על פריטי הריהוט והעיטור האדריכלי", בתוך: י' פטרך, א' פלג-ברקת וא' בן-יוסף (עורכים), קום, התהלך בארץ: מחקרים בארכאולוגיה ובהיסטוריה של ארץ ישראל, ירושלים 2016, עמ' 183–196.

Y. Hirschfeld, *Ramat HaNadiv Excavations: Final Report of the 1984–1998 Seasons*, Jerusalem 2000.

O. Peleg-Barkat and Y. Tepper, "Between Phoenicia and Judaea: Preliminary Results of the 2007–2010 Excavation Seasons at Horvat 'Eleq, Ramat Hanadiv, Israel", *Strata: The Bulletin of the Anglo-Israel Archaeological Society* 32 (2014), pp. 49–80.

אסימון זיכרון יעקב שנתגלה בשטח D (צילום: ולדימיר נייחין)

שזוהה כאסימון זיכרון יעקב בערך 1/2. אסימונים אלו, אשר נטבעו באביב 1885 בידי הברון אדמונד דה רוטשילד בעקבות המחסור במטבעות קטנים ששרר בשוק, נדירים למדי, שכן היו במחזור רק חודשים ספורים עד שהשימוש בהם נאסר על-ידי השלטונות העות'מאניים.

דיון ומסקנות

הממצאים שעלו בחפירות המחודשות בחורבת עלק מאירים באור חדש אספקטים שונים בהיסטוריה של האתר. התברר שבתקופה הפרסית השתרע היישוב על שטח גדול. בשלהי התקופה הפרסית או בראשית התקופה ההלניסטית הוקף רק חלק מן השטח המיושב בחומה בעלת מגדלים פינתיים. להערכתנו, הביצור הוקם בשלהי המאה הרביעית לפני סה"נ, אם ביוזמה של השלטון הפרסי על רקע התקדמות הכוחות המוקדונים או, לחלופין, בידי הכוחות המוקדונים זמן קצר לאחר כיבוש ארץ-ישראל.

אולם היישוב שימש כמצודה רק זמן קצר. מערכת הביצור יצאה מכלל שימוש זמן לא רב לאחר בנייתה, כבר במהלך התקופה ההלניסטית, ומבני מגורים שנצמדו אליה מבחוץ ביטלו את ייעודה ההגנתי. העובדה שגם בתקופה הרומית הקדומה נבנו מפנים לחומה מכלולי מגורים, שניצלו את קו החומה כקו תוחם, היא כנראה אחת הסיבות לתיארוכה השגוי וגם להגדרת תפקידו של האתר וחשיבותו בתקופות השונות. האתר בצורתו המשוחזרת והמוכרת כיום למטיילים ולמבקרים ברמת הנדיב, ובעיקר קו החומה והמגדלים המרובעים בפינות, הם אפוא לדעתנו יצירה של שלחי התקופה הפרסית או ראשית התקופה ההלניסטית ולא של התקופה הרומית הקדומה.

בחפירות המחודשות זוהו שבע שכבות ארכאולוגיות המלמדות על כך שהאתר בחורבת עלק הוא רב-שכבתי והתקיימה בו פעילות אנושית כבר בתקופה הניאוליתית הקדם-קרמית ובתקופה הכלקוליתית. התיישבות אנושית תועדה בתקופת הברזל, בתקופה הפרסית, במשך כל התקופה ההלניסטית, בתקופה הרומית הקדומה וכן במחצית השנייה של המאה הא' ובמאה ה' לסה"נ. נוכחות מסוימת, בעיקר באזור המעיין, התקיימה גם בתקופה הרומית המאוחרת ובתקופה הביזנטית. ההתיישבות באתר התחדשה בשלהי התקופה העות'מאנית.